

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук,
професора **Павелків Катерини Миколаївни**
на дисертаційне дослідження **Гантімурової Наталії Іванівни**
«Особливості професійної підготовки студентів-іноземців у медичних
університетах України (90-ті роки XX – початок XXI століття)»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

У контексті глобальних криз, трансформацій освітньої та медичної систем, а також зростання ролі міжнародної освітньої співпраці, вивчення досвіду професійної підготовки іноземних студентів у медичних університетах України є важливим для розробки ефективних моделей сучасної медичної освіти. Крім того, в умовах суспільних змін, спричинених війнами, пандеміями та іншими глобальними викликами, значення якісної медичної освіти зростає, адже вона безпосередньо впливає на збереження життя й здоров'я людини. Особливої актуальності набуває дослідження історичного досвіду професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України в 1990-х – на початку XXI століття – періоду формування нової української державності та активного входження у світовий освітній простір. Саме тоді медичні заклади вищої освіти стали центрами міжнародного обміну, водночас стикаючись із низкою викликів: оновлення змісту освіти, підготовки викладацького складу, культурної та мовної адаптації іноземців. Аналіз цих процесів дозволяє не лише осмислити здобутий досвід, а й виявити практики, які можуть бути успішно адаптовані до сучасних умов, підвищуючи конкурентоспроможність української медичної освіти. Таким чином, тема дисертаційного дослідження Гантімурової Наталії Іванівни «Особливості професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України (90-ті роки XX – початок XXI століття)» є актуальною, доцільною та має незаперечну значущість для сучасної педагогічної освіти.

Дисертаційне дослідження Н. І. Гантімурової відповідає сучасним запитам освіти, спрямоване на глибокий аналіз історичних, теоретико-методичних і організаційно-практичних аспектів професійної підготовки іноземних студентів у медичних університетах України. Результати дослідження мають безпосередній зв'язок з реалізацією державної освітньої політики, зокрема з положеннями Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», нормативно-правовими актами щодо організації навчання іноземних громадян в Україні, а також Болонським процесом.

Дисертація виконана відповідно до загального напрямку науково-дослідницьких робіт кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складова комплексної наукової проблеми «Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів» (0108U007644) та кафедри іноземних мов Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського як складова комплексної наукової роботи «Розвиток іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах медичного університету» (0122U000033). Тему дисертації затверджено вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 13 від 21.10.2021) і бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (витяг № 5 від 30.11.2021).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

У дисертаційному дослідженні Гантімурової Наталії Іванівни представлено низку вагомих наукових результатів, що мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку сучасної педагогічної науки та удосконалення підготовки студентів-іноземців у системі вищої медичної освіти України.

По-перше, дисертанткою здійснено ґрунтовний ретроспективний аналіз професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України з урахуванням історичних, соціокультурних і політичних чинників, які визначали освітню політику впродовж досліджуваного періоду. Виокремлено етапи становлення й розвитку системи підготовки іноземних здобувачів, зокрема з 1990-х років – періоду здобуття Україною незалежності, – до початку ХХІ століття – етапу активної інтеграції до європейського освітнього простору.

По-друге, обґрунтовано змістовні характеристики професійної підготовки студентів-іноземців: визначено структуру адаптаційного компоненту, розкрито особливості навчально-методичного забезпечення, охарактеризовано роль психолого-педагогічного супроводу, акцентовано на виховній складовій як важливому чиннику інтеграції та соціалізації іноземних студентів в освітньому середовищі українських медичних закладів.

По-третє, у дисертації виокремлено педагогічні умови, що сприяють успішній адаптації студентів-іноземців до освітнього процесу, визначено методичні підходи до формування професійної, міжкультурної та комунікативної компетентностей, окреслено специфіку освітнього контенту з урахуванням національних, мовних та культурних особливостей іноземних здобувачів.

По-четверте, у роботі представлено аналіз діючих навчальних програм і освітніх практик медичних університетів України, в яких навчаються здобувачі з понад 20 країн світу. Дисертантка аргументовано довела актуальність і доцільність запровадження адаптаційних курсів, методик інтерактивного навчання, елементів гуманістичної педагогіки в освітній процес з метою підвищення ефективності професійної підготовки.

По-п'яте, узагальнено досвід організації виховної роботи, форм і методів позааудиторної діяльності зі студентами-іноземцями, які є важливою умовою

гармонійного розвитку особистості, формування академічної доброчесності, міжкультурної толерантності та професійної відповідальності.

Таким чином, наукові результати, представлені у дисертації, є концептуально цілісними, аргументованими, теоретично обґрунтованими й мають значний потенціал для подальшого використання в освітній практиці.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Позитивної оцінки заслуговує здійснений дисертанткою ретроспективний аналіз теоретичних та організаційних засад підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України, ретельне дослідження історичних аспектів зазначеної підготовки, розкриття сутності та завдань професійної підготовки студентів-іноземців. Позитивним вважаємо, що Гантімурова Наталія Іванівна здійснила наукове дослідження адаптаційного компонента професійної підготовки студентів-іноземців у медичних закладах України як такого, що є визначальним чинником успіху щодо реалізації індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента-іноземця, вимагає індивідуального підходу і побудови окремої моделі адаптації з урахуванням таких умов як: країна, з якої прибув студент; комунікативні здібності особистості; сформованість культуровідповідної компетенції; володіння навичками толерантної комунікації тощо.

Позитивним відзначимо представлений у дослідженні аналіз чинних освітніх навчальних програм і навчальних планів медичних університетів України, підходів до організації освітнього процесу у вищих медичних закладах України, опис форм та методів навчання, а також визначення особливостей та відмінностей у підготовці здобувачів-іноземців порівняно з вітчизняними здобувачами.

У процесі дослідження авторка застосувала широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів: аналіз, синтез, порівняння, хронологічний, системний, якісні й кількісні методи емпіричних досліджень. Це дало змогу комплексно охопити всі аспекти проблеми, виявити суперечності, закономірності та тенденції професійної підготовки студентів-іноземців.

Загалом, ступінь наукової обґрунтованості положень, сформульованих у дисертації, є достатнім для того, аби вважати їх вагомим внеском у розвиток педагогічної науки, зокрема у контексті професійної підготовки іноземних здобувачів вищої медичної освіти в Україні.

Основні положення та результати дослідження оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських наукових, науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах.

Аналіз тексту дисертації Гантімурової Наталії Іванівни, її публікацій у фахових вітчизняних та зарубіжних виданнях дає підстави для висновку про наукову зрілість дисертантки. Розкриття авторських наукових положень,

представлених дисертанткою, сформульованих висновків у дисертації, а також їх наукова і практична значущість дають підстави стверджувати про високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

Ознайомлення зі змістом дослідження дало змогу виокремити елементи наукової новизни у сформованих авторкою положеннях дисертаційної роботи, серед яких найбільший науковий інтерес становлять наступні:

- *теоретично обґрунтовано особливості професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України (90-ті роки XX – початок XXI століття);*
- *конкретизовано історичні аспекти підготовки студентів-іноземців у медичних закладах України;*
- *обґрунтовано засадниче підґрунтя практичної підготовки студентів-іноземців у медичних закладах України;*
- *охарактеризовано виховні та організаційні засади фахової підготовки студентів-іноземців.*

Робота є новаторською в аспекті міждисциплінарного осмислення означеного питання, що охоплює освітню політику, теорію та практику медичної освіти, соціокультурні й організаційно-педагогічні чинники.

У межах дослідження обґрунтовано змістові складові професійної підготовки студентів-іноземців, зокрема адаптаційний, дидактичний та виховний компоненти, кожен із яких розкрито у взаємозв'язку з освітніми потребами іноземних здобувачів, вимогами медичної професії та сучасними викликами глобалізованого світу. Особливу увагу зосереджено на механізмах забезпечення ефективної адаптації студентів до нової освітньо-культурної реальності, методах і стратегіях навчання, формуванні моральних, комунікативних і міжкультурних компетентностей.

Також у роботі виокремлено специфіку методичної системи професійної підготовки та охарактеризовано психолого-педагогічний супровід освітнього процесу, що передбачає створення сприятливого освітнього середовища, підтримку емоційного стану студентів-іноземців, формування толерантного ставлення й залучення до соціокультурного життя університету.

Дослідження має високий рівень наукової новизни, оскільки вперше системно узагальнює емпіричний матеріал на основі джерел із провідних медичних університетів України, нормативно-правових актів, статистичних даних, авторських спостережень і результатів власної педагогічної практики. Робота становить вагомий внесок у розвиток педагогічної науки, зокрема в напрямі підготовки медичних кадрів у полікультурному середовищі.

Результати дисертаційного дослідження Гантімурової Наталії мають вагоме значення як для розвитку педагогічної науки, так і для вдосконалення

освітньої практики в закладах вищої медичної освіти України. Теоретичні положення, сформульовані в дисертації, розширюють наукові уявлення про структуру, зміст і організаційні моделі професійної підготовки студентів-іноземців, обґрунтовують нові підходи до їх адаптації, навчання й виховання у полікультурному освітньому середовищі.

Практичне значення полягає у можливості застосування результатів дослідження в діяльності адміністрацій закладів вищої освіти, викладачів, кураторів академічних груп, фахівців міжнародних відділів. Обґрунтовані в дисертації висновки та рекомендації можуть бути використані під час розроблення й оновлення навчальних програм, створення адаптаційних курсів, розроблення методичних матеріалів, спрямованих на формування комунікативної, міжкультурної та професійної компетентностей у студентів-іноземців.

Окремої уваги заслуговує запропонована систематизація форм виховної та позааудиторної роботи зі студентами-іноземцями, яка може бути впроваджена у практику роботи медичних університетів з метою підвищення ефективності інтеграційних процесів, забезпечення психоемоційного комфорту та сприяння гармонійному розвитку особистості.

Зауважимо, що дисертаційне дослідження має високий прикладний потенціал і є цінним ресурсом для подальших наукових студій у галузі педагогіки вищої школи, міжнародної освіти та медичної педагогіки.

Таким чином, аналіз змісту дисертації Гантімурової Наталії Іванівни «Особливості професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України (90-ті роки XX – початок XXI століття)» засвідчує, що усі представлені авторкою положення, висновки та рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Дисертаційне дослідження Гантімурової Наталії Іванівни вирізняється новизною, оригінальністю, має практичну цінність та свідчить про досягнення дисертанткою високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Обґрунтованою й логічною є структура дисертації, презентована анотацією, вступом, трьома розділами з висновками до кожного, висновками до дисертації, додатками, списком використаних джерел, що за змістом, логікою і стилем викладу матеріалу відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Зміст кожного розділу підпорядковано меті й завданням дослідження. Загальний обсяг роботи становить 285 сторінок, з них 204 – основний текст. У списку використаних джерел представлено 240 найменувань, з них 55 – іноземними мовами. Робота містить 7 таблиць та 18 рисунків, 13 додатків, що розміщені на 81 сторінці. Структура, логіка викладу та оформлення дисертації повністю відповідають чинним вимогам до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання й методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, подано відомості про впровадження, апробацію та структуру роботи.

Перший розділ присвячено теоретичному та історико-педагогічному обґрунтуванню професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України. З'ясовано сутність та завдання професійної підготовки студентів-іноземців, здійснено ретроспективний аналіз підготовки студентів-іноземців в медичних закладах України. Розглянуто інтеграційні та глобалізаційні процеси, які вплинули на систему вищої медичної освіти, зокрема – підготовку іноземних здобувачів. Дисертантка здійснила ретроспективний аналіз основних етапів розвитку цього процесу, проаналізувала чинники, що зумовлюють зростання попиту на медичну освіту в Україні серед іноземців, а також окреслила освітні можливості провідних українських медичних закладах вищої освіти.

У *другому розділі* розкрито особливості організації професійної підготовки іноземних студентів. Значну увагу приділено адаптаційному компоненту, його видам, механізмам і педагогічним умовам реалізації. Дисертантка проаналізувала чинні освітні програми, методи викладання, форми організації навчання та специфіку міжкультурної взаємодії, визначила значення психологічної підтримки й виховної роботи в контексті інтеграції студентів-іноземців у нове освітнє середовище. Аналіз освітніх програм та навчальних планів медичних університетів України, представлений у розділі, свідчить, що у змісті підготовки студентів-іноземців та українських здобувачів існують спільні та специфічні риси і характеристики. Основними відмінностями в організації професійної підготовки студентів-іноземців дисертантка визначає мовні та методичні аспекти, в той час як зміст, форма та вимоги до навчання є однаковими для іноземних та українських здобувачів вищої освіти.

Третій розділ присвячено практичному аспекту професійної підготовки студентів-іноземців. У розділі ґрунтовно проаналізовано методики викладання та використання сучасних дидактичних підходів (проблемне, симуляційне, інтерактивне навчання), особливості психолого-педагогічного супроводу та організаційно-виховної роботи. Представлені у роботі виховні та організаційні засади фахової підготовки студентів-іноземців передбачають поєднання індивідуального підходу, врахування національних, культурних та психологічних особливостей студентів, а також формування атмосфери взаємоповаги та толерантності, що сприяє створенню оптимальних умов для фахової підготовки, збереження національної ідентичності студентів-іноземців та їхньої адаптації до навчання в українських медичних закладах вищої освіти, що зокрема реалізовується через позааудиторну діяльність.

Таким чином, структура дисертації є чіткою та логічною, кожен розділ доповнює інший, а всі положення узгоджено розкривають тему дослідження.

Робота характеризується науковою завершеністю, високим рівнем аргументації та практичною цінністю.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Заслуговує на схвальну оцінку належний науковий доробок Гантімурової Наталії Іванівни. Результати дослідження висвітлено у 19 наукових працях (із яких 9 одноосібних), з них 8 у фахових виданнях (3 одноосібних), 1 стаття в зарубіжному науковому виданні, 10 мають апробаційний характер.

Усі публікації дисертантки в контексті досліджуваної проблеми і відповідають основним результатам, узагальненням та висновкам, репрезентованим у поданому до захисту дисертаційному дослідженні.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Гантімурової Наталії Іванівни, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи:

1. У роботі порушено питання інтернаціоналізації вищої медичної освіти, однак аналіз зарубіжних практик професійної підготовки студентів-іноземців є фрагментарним. Розширення цього аспекту за рахунок порівняльного аналізу досвіду країн ЄС, США, Канади чи Туреччини могло б поглибити теоретичну базу дисертації та підсилити її прикладну значущість.

2. Дисертація містить широкий опис виховних форм роботи зі студентами-іноземцями, проте не подано критеріїв або індикаторів ефективності цієї діяльності. Було б доцільно проаналізувати зворотний зв'язок від студентів щодо результатів участі у заходах, зокрема динаміку інтеграційних показників.

3. У роботі представлено аналіз навчальних планів та освітніх програм у медичних університетах України з урахуванням відмінностей в організації освітнього процесу для вітчизняних та іноземних студентів. На нашу думку, цілком логічно було б узагальнити ці матеріали і представити в роботі у вигляді окремої таблиці.

4. Важливо було б окреслити напрями подальших досліджень, зокрема, які аспекти професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) потребують додаткового вивчення. Наприклад, вивчення психосоціальної складової процесу адаптації студентів-іноземців в контексті професійної підготовки у медичних університетах України.

5. Практичне значення виконаного дослідження значно посилиться, якщо здобувачка розробить методичні рекомендації для педагогів, які працюють з іноземними студентами. Матеріали третього розділу роботи, які розкривають

практичний аспект професійної підготовки студентів-іноземців, можуть стати основою змісту навчально-методичного посібника.

Наголосимо, що висловлені зауваження й побажання загалом не знижують цінність представленого дослідження, його науково-теоретичного й практичного значення.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.

Дисертація Гантімурової Наталії Іванівни «Особливості професійної підготовки студентів-іноземців у медичних університетах України (90-ті роки XX – початок XXI століття)» є завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, що має вагомe теоретичне і прикладне значення. Основні наукові положення, висновки, викладені у дисертаційній роботі, логічні, послідовні, аргументовані та достовірні. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами), а її авторка – Гантімурова Наталія Іванівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор,
професор кафедри іноземних мов
Рівненського державного
гуманітарного університету

05.05.2025

Ков

Катерина ПАВЕЛКІВ

